

Остапйовська І.І.

*аспірант, асистент кафедри теорії і методики
природничо-математичних дисциплін
початкової освіти Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

**АКТИВНА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК
ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

У статті подано характеристику інформаційного суспільства та активної громадянської позиції, їх взаємозв'язок. Доведено важливість формування активної громадянської позиції для розвитку інформаційного суспільства. Наведено перелік завдань, які необхідно сьогодні вирішити освітянам для забезпечення ефективного формування активної громадянської позиції.

Ключові слова: *активна громадянська позиція, виховання, інформаційне суспільство, формування.*

Остапйовская И.И.

**АКТИВНАЯ ГРАЖДАНСКАЯ ПОЗИЦИЯ – ВАЖНЫЙ ФАКТОР
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ
ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА**

В статье подана характеристика информационного общества и активной гражданской позиции, их взаимосвязь. Доказана важность формирования активной гражданской позиции для развития информационного общества. Приведено перечень заданий, которые необходимо сегодня решить педагогам для обеспечения эффективного формирования активной гражданской позиции.

Ключевые слова: *активная гражданская позиция, воспитание, информационное общество, формирование.*

Ostapjovska I.I.

THE ACTIVE CIVIL POSITION – IMPORTANT FACTOR OF FUNCTIONING OF PERSONALITY IN THE CONDITIONS OF INFORMATIVE SOCIETY

The description of informative society and active civil position, their intercommunication are given in the article. Importance of forming of active civil position for development of informative society is proved. The list of tasks which it is necessary to decide to the teachers today for providing of the effective forming of active civil position is giving.

Key words: *active civil position, education, formation, informative society.*

Ми живемо у час надзвичайно стрімкого розвитку інформаційних технологій, усі сфери людської життєдіяльності охопила інформаційна революція. Сьогодні рівень розвитку суспільства залежить від уміння кожного із його членів працювати з інформацією. Актуальність даної теми визначається такими глобальними тенденціями сьогодення як: перехід від індустріального до інформаційного суспільства та його розвиток; підвищення рівня громадянської компетентності особистості; переосмислення ролі освіти у становленні активної громадянської позиції особистості, як важливого чинника її функціонування у сучасних умовах.

Вивченню проблем освіти в умовах інформаційного суспільства та їх розв'язанню присвячена велика кількість наукових і науково-методичних публікацій таких дослідників та вчених як: Р.Димека, В.Кременя, А.Нісімчука, Ю.Семківа, Г.Радчик та ін. Формування активної громадянської позиції є темами наукових праць вітчизняних і закордонних педагогів, філософів, психологів Р.Арцишевського, М.Бабкіної, І.Беха, Н.Бібік, П.Вербицької, В.Галузьяка, В.Донія, І.Єрмакова, П.Ігнатенка, В.Лозової, О.Онопрієнка, Г.Пустовіт, С.Рубінштейна, М.Сметанського, В.Сухомлинського, О.Сухомлинської, К.Ушинського, В.Шахова, А.Адлера, Г.Гегеля, І.Канта, Ф.Ніцше, Платона, Сократа та ін.

Метою даної статті є розкриття необхідності та способів формування активної громадянської позиції для ефективного функціонування особистості в умовах інформаційного суспільства.

Розвиток інформаційного суспільства носить глобальний характер. Згідно "Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства" від 22 липня 2000 р., інформатизація суспільного життя сприяє активізації та збільшенню ефективності взаємодії не лише між конкретними індивідами, але й між індивідом і суспільством, зміцненню міждержавних зв'язків. Дає змогу ефективно вирішувати найрізноманітніші проблеми, сприяти особистісному розвитку. Відкриває широкі можливості перед кожною людиною зокрема та світовою спільнотою у цілому [7, 109]. У Законі України Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки дано таке означення інформаційного суспільства: "... орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [4]". Для розвитку власного потенціалу, підвищення рівня життя, сприяння розвитку повноцінного інформаційного суспільства особистість повинна займати активну громадянську позицію. Під активною громадянською позицією будемо розуміти обумовлені світоглядом сталі духовно-практичне ставлення людини до дійсності, суспільства, та самої себе як його частини, і відповідна діяльнісна реакція на певні суспільні чинники, яка постійно виявляється у різних формах людської життєдіяльності, об'єднуючи їх у єдине ціле. Систему переконань, які базуються на принципах громадянського світогляду та носять сталий характер.

Важливим критерієм сформованості активної громадянської позиції є громадянська компетентність. Саме високо розвинена громадянська компетенція, на думку П.Вербицької, визначає "активну громадянську позицію у суспільстві,

здатність відповідально реалізовувати свої права та обов'язки, налагоджувати соціальне партнерство у процесі розв'язання суспільних проблем" [2, 12-13]. "Особистість, яка закономірно має стати добродієм громадянином, мусить оволодіти (не всім, звичайно, це просто неможливо), але необхідним і з погляду суспільства, і з погляду власної життєвої перспективи обсягом нормативних вимог і щодо професійної діяльності, і щодо громадянської поведінки, знати і дотримуватися правил соціального співжиття тощо" [6, 53].

"Сучасний тлумачний психологічний словник" дає таке визначення компетентності: "Компетентність (від лат., *competens* – відповідальний, здатний)" – психосоціальна якість, яка означає силу і впевненість, що виходить із почуття власної успішності й корисності, які дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням [8, 203]. М.Елькін розглядає компетентність як рівень майстерності, форму організації діяльності, що обумовлена глибокими знаннями якостей явищ і предметів, які перетворюються у процесі діяльності (окремої людини, групи, цілого колективу); як вільне володіння змістом власної праці, а також відповідності цієї праці та її результатів основним якостям [3, 6]. П.Вербицька розглядає громадянську компетентність як сукупність таких громадянських здатностей: 1) соціально-комунікативної; 2) інформаційно-дослідницької; 3) соціально-толерантної; 4) відповідального соціального вибору та прийняття;

5) активної громадянської участі [2, 13-14].

Активну громадянську позицію не можливо сформувати водночас, її слід поступово розвивати з урахуванням психофізіологічних особливостей та зовнішніх факторів впливу, протягом усього життя. Для формування активної громадянської позиції особистості, яка дозволить їй ефективно функціонувати в умовах інформаційного суспільства, сучасним педагогам потрібно вирішити такі завдання:

1. Організувати на належному рівні філософсько-світоглядну підготовку, котра допоможе у визначенні та усвідомленні сенсу життя в умовах

- інформаційного суспільства, формуванні цілісного ставлення до власного життя, потреби у його проектуванні й реалізації;
2. Забезпечити формування загальнолюдських норм моралі (добра, терпимості, милосердя, взаємоповаги, сумлінності, совісності, мужності), культури спілкування, інтелігентності;
  3. Забезпечити та спрямувати розвиток творчого потенціалу кожної особистості, допомогу в реалізації її здібностей у різних сферах людської діяльності і спілкування;
  4. Сприяти розвитку внутрішньої свободи, здатності до об'єктивної та адекватної самооцінки і саморегуляції поведінки, почуття власної гідності, готовності й здатності до рефлексії;
  5. Сприяти формуванню прагнення до постійного розвитку і самовдосконалення та наполегливості;
  6. Виховувати повагу до законів та нормативних актів України, державних символів, норм колективного життя; формувати толерантне ставлення до інших народів;
  7. Забезпечувати національне самовизначення та розвиток, захист власної національної самобутності через повагу до чужої;
  8. Розвивати громадянську та соціальну відповідальність як важливі риси особистості;
  9. Виховувати позитивне ставлення до праці як вищої цінності у житті; розвивати потребу у творчій (а також – науково-дослідній) праці;
  10. Виховувати любов та бережливе ставлення до природного, культурного та матеріального багатства держави; спонукати до його збереження, створення та примноження;
  11. Виховати і розвивати потребу у здоровому способі життя [1; 2; 5; 6].

Активна громадянська позиція – це складне соціально-психологічне утворення. Воно може розглядатись із погляду змісту, суспільної значущості, реакційного вияву; це важлива ознака особистості, яка характеризує найвищий

ступінь розвитку громадянськості та забезпечується опануванням особистістю громадянською компетенцією. Складовими активної громадянської позиції є органічно поєднані громадянська свідомість та самосвідомість, громадянські почуття, морально-вольові якості, а також активна громадянська поведінка, чітко виражені вчинки та дії. Гармонійне поєднання вище перерахованих складових забезпечує ефективне функціонування особистості в умовах інформаційного суспільства. Її головними ознаками треба вважати її здатність особистості до взаємодії із оточуючим світом у процесі соціалізації з урахуванням особистісних та державних інтересів. Для цієї взаємодії потрібно забезпечити набуття та розвитку громадянської компетенції особистості. Як бачимо, розвиток інформаційного суспільства неможливий без формування у сучасного молодого покоління активної громадянської позиції.

Література

1. Бабкіна М.І. Формування активної громадянської позиції підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи: дис. ... наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Майя Іванівна Бабкіна. – К., 2009. – 231 с.
2. Вербицька П.В. Теоретико-методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах: авторефер. дис. ... наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Поліна Василівна Вербицька. – К., 2010. – 40 с.
3. Елькін М.В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності: авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Марк Веніамінович Елькін. – К., 2005. – 20 с.
4. Закон України Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. – <http://www.rada.gov.ua> (27.05.2010)
5. Ігнатенко П.Р. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: Навчально-методичний посібник / Петро Романович

- Ігнатенко, Валентин Леонідович Поплужний, Наталія Іванівна Косарева, Лариса Валентинівна Крицька. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 1997. – 252 с.
6. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / [В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань та ін.] – К., 1996. – 792 с.
  7. Семків Ю.М. Правові основи розвитку інформаційного суспільства та безпеки людини при використанні інформаційних технологій: Навчальний посібник (конспект лекцій) / Юрій Мирославович Семків, Галина Іванівна Радчик. – Тернопіль: Інфотехцентр, 2007. – 123 с.
  8. Сучасний тлумачний психологічний словник / [упор. Віктор Борисович Шапар]. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с.